

A TÖRTÉNELEM NAGY REJTÉLYEI

A II. világháború rejtélyei

Kossuth

A II. világháború rejtélyei

Kossuth Kiadó

A titkok háborúja

A XX. századot két világháború uralta. Ezek közül a második volt a nagyobb és a pusztítóbb erejű: kegyetlen szárazföldi és tengeri ütközetek, új és szörnyűségeket „szuperfegyverek” kifejlesztése, mindenképp pedig több tízmillió ember halála jellemezte. A II. világháború a titkok háborúja is volt, és e titkok közül néhány még hét évtized után is titok maradt. A háború során rejtélyes események is történtek, és ezek ma is a háború egyik legtalányosabb oldalát mutatják. Ilyen titokzatos esemény volt például, amikor 1941-ben a náci hatalom második embere, Rudolf Hess Skóciába repült; hasonlóan rejtély övezi azt a kérdést, hogy vajon az amerikai

elnöknek, Franklin D. Rooseveltnek volt-e előzetesen tudomása a Pearl Harbor elleni 1941. december 7-i támadásról. Hess küldetésének valódi célja olyan titok, amelyet a náci vezető a spandai börtönben 1987-ben bekövetkezett halálával a sírba vitt. Rooseveltet és Pearl Harbort illetően az összeesküvés-elméletek hívei kitartanak amellett, hogy az elnöknek tudomása volt a fenyegető támadásról, és engedte, hogy az megtörténjen, ürügyet szolgáltatva ezzel az addig semleges Egyesült Államoknak a háborúba való belépésére. A történészek hangsúlyozzák, hogy bár Roosevelt már 1941 decembere előtt próbára tette Japánt és Németországot az Egyesült Államok semlegességével kapcsolatban, és Pearl Harbor logikus célpont volt a japánok számára, a támadás jellege és időpontja valójában mégis meglepetés, véres és némileg

váratlan esemény volt az amerikai elnök számára, aki egyébként alig várta, hogy részt vegyen – a megítélése szerint – Amerikát is fenyegető konfliktusban.

Kétségek merülnek fel a második világháborús végső fegyverrel, az atombombával kapcsolatban is. Az atommaghasadás titkát a tengelyhatalmak is ismerték. A szövetségesek azonban a szigorúan titkos Manhattan-terv keretében 1945 nyarán sikerrel meg is építettek kétfajta atombombát, és azokat augusztusban arra használták fel, hogy kikényszerítsék Japán kapitulációját. A német és japán tudósoknak a bomba fejlesztésével kapcsolatos eredménytelensége további izgalmas rejtélyt jelent. Vajon a kudarc az ipari teljesítmény hiányának vagy a hatalom érdektelenségének róható fel? Különösen a németek esetében okoz ez meglepetést azok számára, akik ismerik a náci háborús „csodafegyverek” tervét, valamint a rakéták és a sugárhajtású vadászrepülőgépek fejlesztését.

Léteznek azután olyan rejtélyes ügyek is, mint a náci által elrabolt műalkotásoké és kincseké, amelyek a szóbeszéd szerint még mindig bányákban, elárasztott barlangokban vagy magányűjteményekben vannak elrejtve, hogy soha többé ne kerüljenek elő. Az „elvesztett” kincsek közé tartozik Nagy Péter borostyánterme is, amelyet 1941-ben Leningrádból raboltak el. Feltehetően Németországba szállították, és azóta se került elő. Elvesztett kincsnek tekintik a Jamasita Tomojuki japán tábornok által zsákmányolt aranyat is, amelyről azt mondják, hogy a Fülöp-szigeteken van elrejtve, bár sokan kétségbe vonják e történetek valóságát.

Régészként – aki számos második világháborús helyszínen dolgozott – tudom, hogy a háború néhány rejtélye mind a mai napig nem oldódott meg. Merültem Pearl Harbor kikötőjében, hogy többet megtudjak a *USS Arizona* csatahajóval kapcsolatban, a munkatársaimmal választ keresve arra, hogy meghatározó szerepük volt-e a torpedóknak (nem így volt, bár néhány túlélő máshogy emlékezik vissza), és jártam olyan harctereken, ahol eltűnt és máig ismeretlen sorsú katonákat találtak meg és azonosítottak az igazságügyi tudománynak és a régészetnek köszönhetően. Búvárokodtam Dora-Mittelbau jelenleg elárasztott alagútjaiban is, ahol olyan szigorúan titkos német hadiüzem és koncentrációs tábor működött, amelyben a V-1-es és V-2-es rakétákat gyártották. Mindezen vállalkozások, valamint újabb és újabb elveszett hajók és repülőgépek felfedezése, vagy az eltűnt háborús hősök megtalálása arra hívja fel a figyelmünket, hogy állandó igazságkeresésünk, illetve a régészek és történészek kutatómunkája talán sok megválaszolatlan kérdést megold majd.

James Delgado

Tengeri régész és történész. Egyebek közt a Manhattan-tervet és Pearl Harbor víz alatti rejtélyeit kutatta. *A Pearl Harbor Recalled* (1994) és a *Nuclear Dawn: The Atomic Bomb from the Manhattan Project to the Cold War* (2009) művek szerzője.

HIROSIMA

Az Atombomba-dóm (Genbaku Domu) volt az egyetlen épület az atombomba robbanási helye közelében, amely ellenállt a lökéshullámoknak. Ma a békének szentelt emlékpark területén található.

8.
oldal

A lángba borult világ – és a legendák

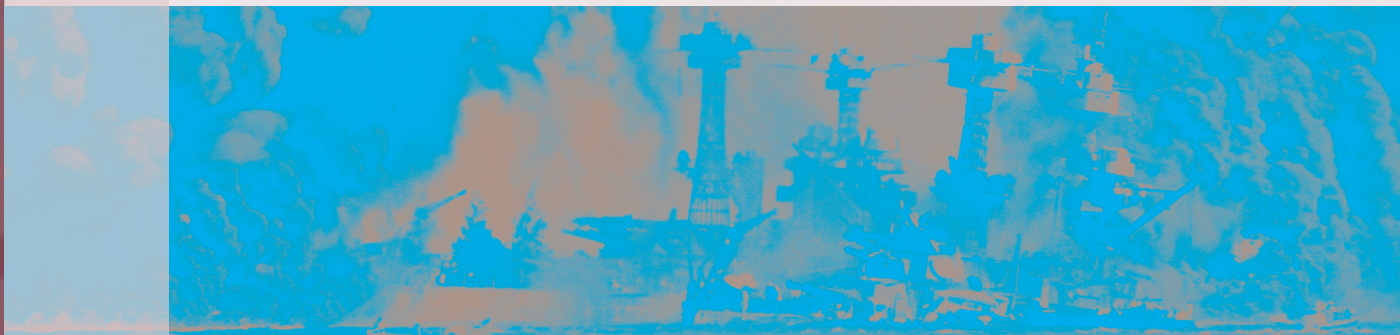
18.
oldal

Miért repült Rudolf Hess Nagy-Britanniába?

22.
oldal

Tudott-e az USA a Pearl Harbor ellen készülő támadásról?

28.
oldal

Kémkedett-e Errol Flynn és Coco Chanel?

Volt-e Hitlernek „titkos fegyvere”?

30.
oldal

Együttműködött-e a maffia
a szövetségeseikkel?

36.
oldal

Egyéb hipotézisek

40.
oldal

A lángba borult világ – és a legendák

Rémisztő és halálos idők voltak. A háború öt kontinensre terjedt ki, az áldozatok száma pedig 60 és 80 millió közé tehető. Számos rejtélyes esemény is történt, amelyek közül sok – a hivatalos magyarázatok ellenére – máig megoldatlan maradt.

Minden háború az emberi lélek lerombolását hozza magával” – mondta

Henry Miller író. Valóban rengeteg élet, lelkiismeret, méltóság tört össze egy olyan véres és megrázó időszak során, amely Adolf Hitler pusztító militarista örületével kezdődött, s a Hirosimában és Nagaszakiban ledobott atombombákkal végződött.

A történészek egybehangozóan állítják, hogy a II. világháború a modern kori történelem legtöbb halálos áldozattal járó és legszörnyűbb eseménye volt. A háborús konfliktus kiterjedt valamennyi kontinensre és tengerre; 60 és 80 millió között volt az áldozatok száma; több százmillió sérültet hagyott maga után, és megsemmisítette anyagi civilizációnk számottevő részét. A katonai konfliktus kétségtelenül hatalmas méreteket öltött. Míg az I. világháborúban

28 hadviselő állam vett részt, addig 1939 és 1945 között 71 ország esett a gyűlölet és erőszak áldozatául.

A II. világháború azért is rémisztő volt, mert a történelemben először használták tömeggyilkosságok elkövetésére a tudományt és a technológiát: a Harmadik Birodalom a faji tisztaság hirdetőjeként tudományos számításokra és racionális módszerekre hivatkozott hatmillió zsidó és „egyéb nemkívánatos személy” elpusztítása során. A XX. század második nagy háborújának a polgári lakosság volt a legnagyobb károsultja. Míg 1914 és 1918 között a halottak 5 százaléka volt civil, ez az arány 1939 és 1945 között elérte a 66 százalékot. Sok országban, mint például a Szovjetunióban, Lengyelországban, Magyarországon és Kínában több polgári személy halt meg, mint katona.

A világ vezetői a háború félelmetes mérlegének tudatában

1945 után olyan intézményeket – az Egyesült Nemzetek Szervezetét – és jogi kereteket hoztak létre, amelyek segítségével megpróbálták elkerülni, hogy a bolygó ismét hatalmas mézárszékké váljon.

A HÁBORÚT KIVÁLTÓ OKOK

Sok történész foglalkozott a II. világháborút előidéző okokkal. Valamennyi magyarázat visszanyúlik a versailles-i békeszerződéshez, amely 1919-ben lezárta az I. világháborút. A vesztes Németországra nagyon kemény feltételeket kényszerítettek: a béke követelményeként területének egy-nyolcadát és – az 1914. évhez viszonyítva – lakossága egytizedét elvesztette, hadseregét leszerelték, gazdasági erőforrásait lefoglalták, és a háború során okozott károkért a szövetségesek számára hatalmas jóvátétel megfizetésére kötelezték. Berlinben ezért a versailles-i békeszerződést megaláztatásként

AHOL ELKEZDŐDÖTT

Három kislány figyeli a náci felvonulást Danzig szabad városban, ahol kitért a II. világháború.

fogadták, és a következő év-tizedben Németországban bekövetkezett gazdasági és politikai problémák elsődleges okának tekintették.

Ilyen előzmények után Adolf Hitler, egy kicsiny ultranacionalista politikai tömörülés, a Nemzetiszocialista Német Munkáspárt (NSDAP vagy „náci párt”) ravasz vezetője kihasználta a megalázottság érzését, hogy úgy állítsa be magát, mint az egyetlen politikust, aki képes visszadni Németországnak a versailles-i békeszerződés után elveszített méltóságot és tiszteletet. Hitlernek a náci párt vezéréként első nyilvános ténykedése 1923 novemberében a „ müncheni sörpuccs” néven ismert államcsíny-kísérlet vezetése volt. Ennek gyors kudarca után Hitler bebörtönözték – a rácsok mögött írta meg *Mein Kampf* (Harc) című művét, amelyben kifejtette politikai ideológiáját. A nemzetiszocialista, zsidóellenes és kommunistaellenes nézeteket harsogó könyv egyértelművé tette, hogy szerzője hajlandó a végsőkig elmenni „Németország szabadságának” védelme érdekében, és „elpusztítani a haza áruló ellenségeit”. Fő céljai közé sorolta a „germán faj” terjeszkedését is a kelet-európai népek, illetve államok rovására.

ÚT A KATASZTRÓFÁIG

A nemzetközi események 1935 után felgyorsultak, ami elkerülhetetlenül a háború kitöréséhez vezetett. Miután Hitler 1933-ban hatalomra került, nekilátott a Harmadik

Birodalom felépítésének. Németország kilépett a Nemzetek Szövetségéből, újra bevezette a kötelező katonai szolgálatot, népszavazás útján visszaszerezte a Saar-vidéket, és a nürnbergi zsidóellenes törvények elfogadásával állami szinten is megkezdődött a zsidók üldözése. 1936 októberében Adolf Hitler és Benito Mussolini, a fasiszta Olaszország vezére egyezményt kötött az úgynevezett Róma–Berlin tengely létrehozásáról, azaz a két ország külpolitikai és gazdasági együttműködéséről. Ehhez rövidesen Japán is csatlako-

zott, elsősorban a Szovjetunió elleni összefogás szándékával. A Berlin–Róma–Tokió tengelyhez ezután további államok csatlakoztak, például Finnország, Magyarország, Románia és Bulgária.

Németország 1933 után erőteljes újrafegyverkezésbe kezdett: a szárazföldi hadsereg létszámát megháromszorozta, nagy teljesítményű légierőt, valamint páncélos hadosztályokat hozott létre. A katonai vezetés kidolgozta a „villámháború” (*Blitzkrieg*) tervét, egy olyan hatékony stratégiát, amelynek alapelve a szárazföldi haderő

PRECÍZIÓS BOMBÁK

Egy amerikai bombázó repülőgépről ledobott 227 kg-os bombák hullanak az olaszországi Livorno kőolaj-finomító-jára.

SZTÁLINGRÁD

Német hadifoglyok menetszlopa a romba dőlő Sztálingrád utcáin az 1943. februári kapituláció után.

és a légi erő hatékony együttműködése a fronton; az egész közlekedési rendszer és a katonai célpontot jelentő bármely létesítmény vagy település heves bombázása; a páncélos hadoszlopok és a gépesített gyalogság gyors előrenyomulása; továbbá kémekek, szabotőrök és ejtőernyősök bevetése az ellenséges hátszországban. A hadsereg potenciális teljesítőképességét Hitler a területi terjeszkedésre irányuló programjának megvalósítására használta fel: a Wehrmacht bevonulásával 1938-ban Ausztriát egyetlen lövés nélkül csatolta

a Német Birodalomhoz, majd feldarabolta Csehszlovákiát, 1939-ben pedig megszállta és bekebelezte a maradék Csehországot.

A VILÁG LÁNGBA BORUL

Németország 1939. augusztus 23-án megnektámadási és kölcsönös segítségnyújtási egyezményt kötött a Szovjetunióval. Alig egy héttel később, szeptember 1-jén a Wehrmacht lerohanta Lengyelországot, 17-én pedig Moszkva is csatlakozott az invázióhoz. Franciaország és a Brit Birodalom Varsó szövetségeseiként hadat üzent

a Harmadik Birodalomnak, ezzel elszabadult a háború pokla.

Németország 1941 elejéig meghódította vagy leigázta Nyugat- és Észak-Európa nagy részét: Hitler 1940 áprilisában elfoglalta Dániát és Norvégiát, és egy hónappal később a nácik által szintén megszállt Belgiumon, Luxemburgon és Hollandián keresztül megkezdte Franciaország invázióját.

A korszak egyik legnagyobb katonai hatalmát alig több mint egy hónap alatt térdre kényszerítette, ezzel a háború egyik legnagyobb meglepetését okozta. Fran-

ciaország két részre szakadt: az északi rész, valamint az egész atlanti partvidék és a spanyol határig futó vasútvonal ellenőrzését lehetővé tevő nyugati sáv közvetlenül Berlintől vált függővé.

A déli területen a névlegesen szuverén, az úgynevezett Vichy-kormány által irányított Francia Állam a gyarmatbirodalommal együtt német bábállamként működött a háború végéig. Eközben Charles de Gaulle tábornok londoni emigrációjából szervezte és vezette az ellenállást, „a Szabad Franciaországiért” vívott harcot.

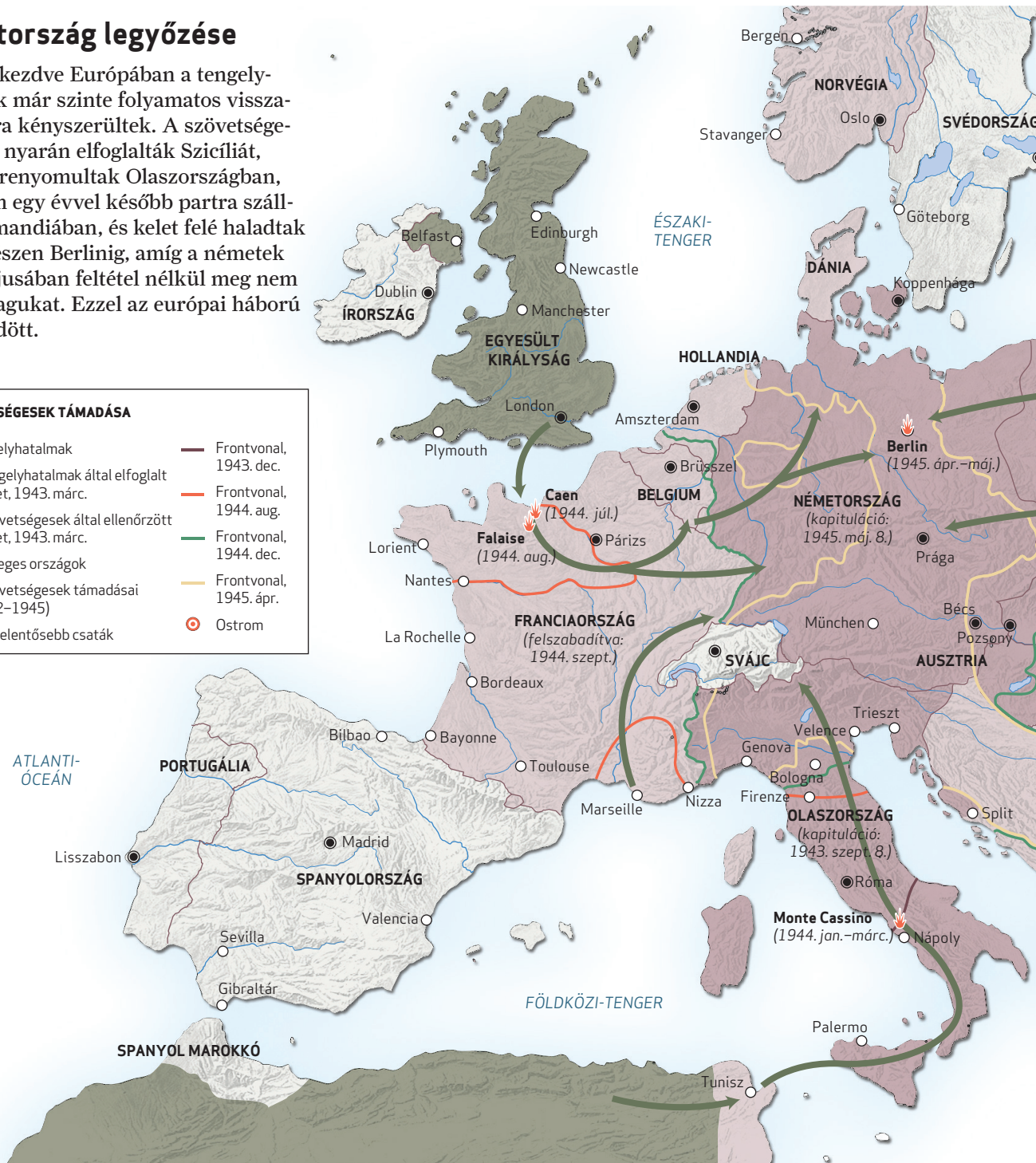
Az európai háború

A náci Németország vége a tengelyhatalmak csapatainak sztálingrádi és 1943. januári észak-afrikai vereségével kezdett körvonalazódni. Innentől kezdve a szövetségesek európai támadása megállíthatatlan volt, míg végül 1945. április 24-én megérkeztek a Harmadik Birodalom szívébe, Berlinbe.

Németország legyőzése

1943-tól kezdve Európában a tengelyhatalmak már szinte folyamatos visszavonulásra kényszerültek. A szövetségesek 1943 nyarán elfoglalták Szicíliát, majd előrenyomultak Olaszországban, majdnem egy évvel később partra szálltak Normandiában, és kelet felé haladtak előre egészen Berlinig, amíg a németek 1945 májusában feltétel nélkül meg nem adták magukat. Ezzel az európai háború befejeződött.

A SZÖVETSÉGESEK TÁMADÁSA	
	Tengelyhatalmak
	A tengelyhatalmak által elfoglalt terület, 1943. márc.
	A szövetségesek által ellenőrzött terület, 1943. márc.
	Semleges országok
	A szövetségesek támadásai (1942–1945)
	A legjelentősebb csaták
	Frontvonal, 1943. dec.
	Frontvonal, 1944. aug.
	Frontvonal, 1944. dec.
	Frontvonal, 1945. ápr.
	Ostrom

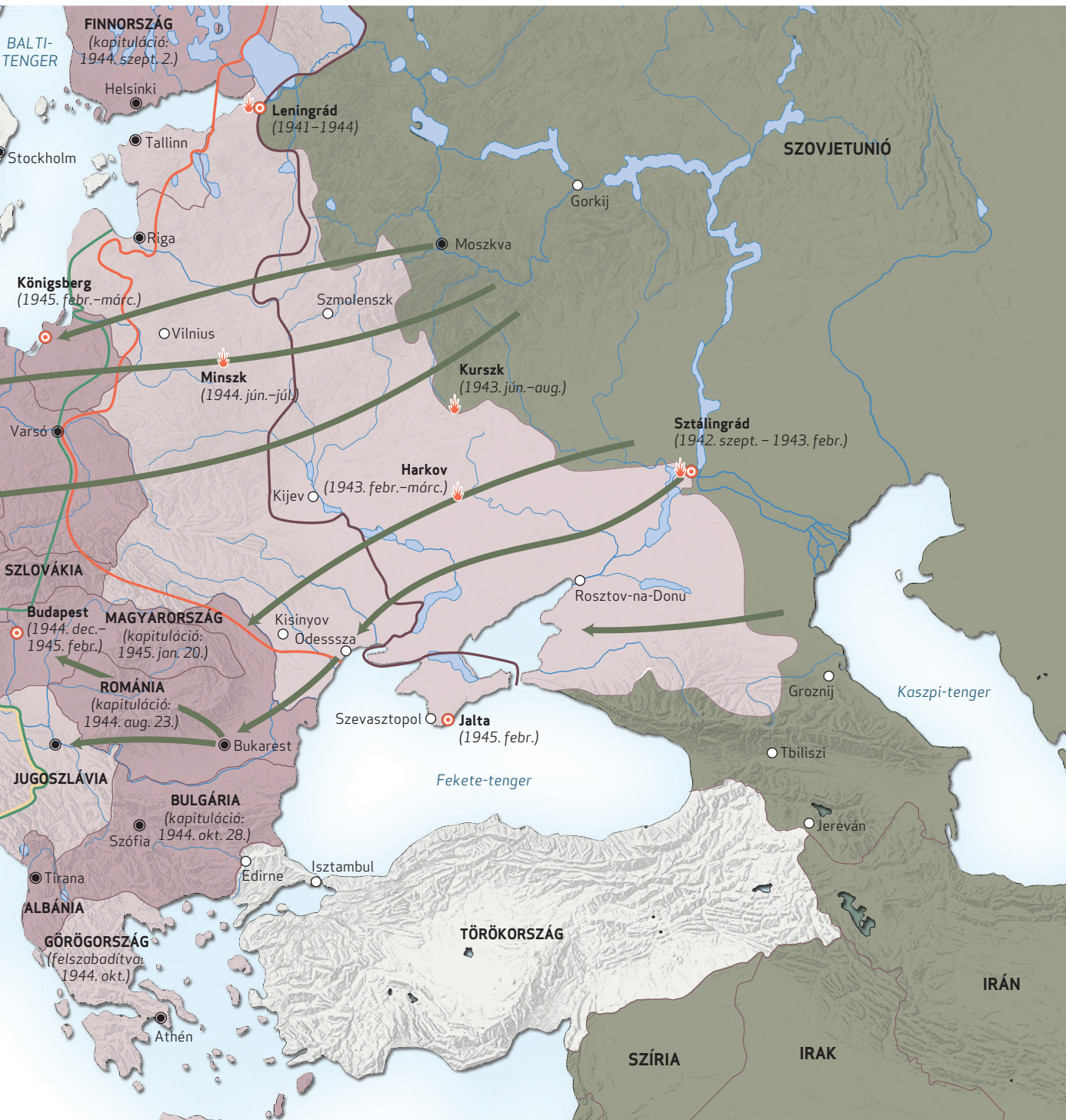

rejtélyek

Hol vannak
a kifosztott
borostyánszoba
kincsei?

A nácik által a háború alatt elrabolt műtárgyak nagy részét az évek során megtalálták. A Szentpétervár (akkor Leningrád) melletti Katalin-palota díszes borostyánszobájából elhurcolt kincsek azonban soha nem kerültek elő, a németek Szovjetunióból való visszavonulását követően sem. A borostyántermet I. Frigyes Vilmos porosz király 1711-ben ajándékozta Nagy Péter orosz cárnak. A teremben arany, ezüst és értékes kincsek voltak, amelyeknek csupán kis része bukkant fel és került vissza a 2003-ban rekonstruált borostyánszobába.

A náci rezsim kezdetben megpróbált megállapodást kötni a britekkel az 1940 júniusában fennálló területi és politikai viszonyok elfogadásáról, London azonban ezt elutasította. Hitler ezért katonai akció előkészítését rendelte el, hogy puszttító légitbombázást követően elfoglalják a szigetet: megkezdődött az angliai csata. A brit légierő pilótái voltak e csata legnagyobb hősei. Winston Churchill miniszterelnök róluk szóló híres mondatával: „A háborúk történetében még soha nem tartozott hálával ilyen sok ember ilyen kevésnek.”

1940 nyarán megindult az észak-afrikai hadjárat a brit állások ellen, 1941 áprilisában pedig – miután az olasz csapatok képtelenek voltak albániai hadműveletüket sikeresen végrehajtani, és vereséget szenvedtek – a Harmadik Birodalom erői megszállták Jugoszláviát és Görögországot. A II. világháborúban eddigre négy nagy frontvonal alakult ki: a kelet- és a nyugat-európai, a Földközi-tenger keleti felén lévő, valamint az észak-afrikai. 1941 decemberében, a Hawaiiin található Pearl Harbor amerikai haditengerészeti támaszpontot ért japán támadás után a háború a Csendes-óceánra is kiterjedt.

KOMOLY DILEMMÁK

A II. világháború kiemelkedő szereplői (Adolf Hitler, Winston Churchill, Franklin D. Roosevel, Joszif Sztálin és Tódzso Hideki) japán miniszterelnök) komoly stratégiai nehézségekkel néztek szembe, döntéseik pedig a jövőre nézve meghatározók voltak. Hitler 1941. június 22-én zöld utat adott a Szovjetunió megszállására irányuló Barbarossa-hadműveletnek. A Führer úgy tervezte, hogy – a franciaországi hadjáratához hasonlóan – legfeljebb három hónapon belül elfoglalják a Szovjetunió európai területeit. Ez komoly számítási hibának bizonyult, ami végül eldöntötte a háborút. A véres sztálingrádi csata, ahol három- és négy millió között volt a halottak száma, fordulópontot jelentett, mivel a németek már nem tudtak meghatározó győzelmet aratni a keleti fronton. A végetekig meggyengült és kifáradt német

hadsereg engedni kényszerült a Vörös Hadsereg megállíthatatlan offenzívájának.

Miután a japánok megtámadták Pearl Harbort, Németország és Olaszország pedig hadat üzent az Egyesült Államoknak, a háború globálissá vált. Úgy tűnt azonban, hogy a konfliktus kimenetele már eldőlt. Európában Szicília szövetségesek általi elfoglalása, előrenyomulásuk Olaszországban, a szovjet hadsereg katonai sikere, végül pedig a normandiai partraszállás kulcsfontosságú volt Hitler hatalmának összeomlásában és a náci Németország 1945. május 8-i feltétel nélküli kapitulációjában. A Csendes-óceánon azonban tovább tartott a háború. Harry Truman elnök elrendelte a puszttító atombombák bevetését Hiroshima és Nagaszaki ellen, néhány nappal később, 1945. augusztus 15-én Japán bejelentette feltétel nélküli megadását. Szeptember 2-án aláírták a kapitulációt – ezzel befejeződött a II. világháború.

Hét évtizeddel később is sokan kérdezik még, hogy miért történt annyi szörnyűség. Oswald Spengler német filozófus és történész úgy vélte, hogy minden nagy civilizációnak három nagy háborút kell elszenvednie. Profetikus számításait Karthágóra alapozta, amely Rómával szemben a harmadik pun háború után adta meg magát. Spengler szerint két háború között mintegy 25 évnek kell eltelnie, amely elegendő idő ahhoz, hogy egy új generáció felnőjön. Ez alapján, ha az első világháború 1914-ben tört ki, elkerülhetetlen volt az 1939-es katasztrófa, és újabb negyedszázad múltán – az 1962-es kubai rakétaválság miatt – nem sok hiányzott a harmadik világháború kirobbanásához.

A profetikus kijelentéseken, hivatalos beszámolókon és megoldásra váró rejtélyeken túl a II. világháború azoknak az embereknek a történeteiből áll össze, akik kikerültek a frontra, és harcoltak az ellenség ellen, akik a kegyetlenség és az erőszak áldozatai lettek, vagy akiknek – a sebesülések vagy a hadifogság ellenére – sikerült túlélniük a háborút. Számukra a feledés elleni harc az egyetlen vigasz oly sok szenvedésre.

Robert A. Theobald

1884–1957

Az amerikai ellentengernagy, aki jelen volt a Pearl Harbor elleni támadásnál, utána pedig az Atlanti-óceán északi részén szolgáló egyik rombolóflottát irányította, *The Final Secret of Pearl Harbor: The Washington Contribution to the Japanese Attack* (Pearl Harbor végső titka – Washington szerepe a japán támadásban; 1954) című könyvében azt a kijelentést tette, hogy Roosevel elnök előzetesen tudott a japán támadásról, és azért nem tett semmit ennek kivédésére, hogy kikényszerítse az Egyesült Államok belépését a világháborúba.

REVIZIONIZMUS A könyv olyan irányzat kiindulópontjává vált, amely megkérdőjelezte az Egyesült Államoknak a Pearl Harbor elleni támadással kapcsolatos hivatalos álláspontját.

Allan R. Millett

1939

Amerikai hadtörténész, a New Orleans-i Egyetem professzora, a XX. századi fegyveres konfliktusok neves szakértője. 2000-ben William Murray-vel közösen adta ki *A War to Be Won* (Egy háború, amit meg kellett nyerni) című könyvét, amelyben kiváló elemzést ad a II. világháború stratégiáiról és csatáiról.

HÍRNÉV Az emberiség történelmének legnagyobb háborújáról szóló művéről a nemzetközi kritika a legnagyobb elismeréssel beszélt.

Winston Churchill

1874–1965

Churchill a XX. század egyik leghíresebb politikusa volt. A szövetségesek egyik vezetőjeként Nagy-Britannia és a Brit Birodalom védelmét irányította a tengelyhatalmak támadása ellen. *A második világháború* című hatalmas művében – amelyért 1953-ban irodalmi Nobel-díjat kapott – az emberiség történelmének legvéresebb háborúját főszereplő-

ként, első személyben beszéli el. Ő az egyetlen olyan vezető – szemben Roosevelttel, Sztálinnal, Csang Kaj-sekkel, Hitlerrel, Mussolinival vagy Hirohitóval –, aki feljegyezte és elemezte a történelem e tragikus fejezetének eseményeit. A terjedelmes memoár a kabinetjével összefüggő történésekre összpontosul, bár kisebb mértékben,

de figyelmet fordított a szövetségeseknek a szovjet és a csendes-óceáni fronton hozott döntéseire is. A hivatalos dokumentumok átiratával színesített mű, amely néha nagy mértékben kerül a magas tisztségből adódó felelősségvállalást, felidézi a befolyásos brit miniszterelnök legjelentősebb korszakában végzett tevékenységét.

EMLÉKIRATOK

Elsősorban Churchill szemszögéből mutatja be a második világháborút, de inkább visszaemlékezésnek, mint történelmi analízisnek kell tekintenünk.

„Roosevelt elnök egyszer azt kérdezte tőlem, milyen nevet adnék ennek a háborúnak. Én gondolkodás nélkül rávágtam: »a szükségtelen háború.«” Churchill

John Keegan

1934–2012

Brit hadtörténész, író, újságíró, a hadviselés történetének világszerte elismert szaktekinétye. Negyedszázadon át a sandhursti Királyi Katonai Akadémia tanára volt, ekkor kezdett foglalkozni a polemológiával (háború- és békekutatás), amelynek nemzetközi elismertségét köszönhetette. Munkái az ókortól a XXI. századig fogják át a hadtörténetet.

A CSATA ARCA

A háború társadalomtörténetének kutatójaként a közkatonák és csapattisztek szemszögéből nézve is megírta a nagy ütközetek lefolyását.

A civilek háborúja

A harcmezőktől távol, a lebombázott vagy megszállt hadviselő országok polgári lakossága a mindennapokban gyakran legalább annyit szenvedett, mint a fronton harcoló katonák. A nagyvárosokban a szüntelen légi támadások a föld alatti óvőhelyekre kényszerítették a polgári lakosságot.

Zene és morál

A polgári lakosság, ahogy csak tudta, megpróbálta könnyebbé tenni a nyomasztó és hosszan tartó várakozást az óvóhelyeken. A bal oldali képen egy alkalmi együttes koncertet ad azoknak a londoniaknak, akik az Aldwych metróállomáson kerestek menedéket az 1940. októberi német bombázások idején.

